

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1471>

Geliş Tarihi: 09.11.2018

Kabul Tarihi: 27.12.2018

GELENEKSELDEN MODERNİTEYE DEĞİŞEN KENTSEL YAŞAM VE KENT KÜLTÜRÜ: ELAZIĞ ÖRNEĞİ

Metin GÜLTEKİN¹ - Adem DOĞAN

Özet

Modern toplumlar, kentli toplumlardır. Geleneksel toplumlar kır temelli toplumlardır. Bu ikisi arasında kesin karşıtlıklar vardır. Birinde istikrar belirleyicidir, ötekinde değişim belirleyicidir. Ancak modern toplumlar çoğunlukla geleneksel bakış açısından değerlendirilmektedir. Buna karşılık modern toplumlar ve modern kentler de bir ölçüde geleneğin etkisindedirler ve/veya kendi geleneğini üretirler. Bu bakımdan kentler farklılaşmanın olduğu gibi aidiyet duygusunun ve yeniden toplumsallaşmanın da mekânlarıdır. Bu bağlamda geleneksel temelleri olan Elazığ'ın modern koşullardaki görünümünü ortaya koymak için bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda birinci olarak, gelenekten beslenen güçlü bir aidiyet duygusu ve kentlilik bilinci tespit edilmiştir. İkinci olarak geleneksel/mahalli formlara karşı devam eden güçlü bir ilişki görülmüştür. Üçüncü ve son olarak modern toplumtoplumun kültürel formlarına ilişkin gelişmekte olan pratikler izlenmiştir. En son, geleneksel olandan modern/postmodern olana doğru bir değişim eğilimi tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Modernlik, Gelenek, Modern Kent, Kentlilik Bilinci, Kent Kültürü

¹ Fırat Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü.

From Tradition to Modernity, Changing Urban Life and Urban Culture: the Case of Elazığ

Abstract

Modern societies are urban societies. Traditional societies are rural-based societies. There are definite contrasts between these two. In one, stability is decisive and change in the other is decisive. However, modern societies are often evaluated from a traditional point of view. Modern societies and modern cities, on the other hand, are somewhat influenced by tradition and / or produce their own tradition. In this respect, cities are places of differentiation as well as feeling of belonging and re-socialization. In this context, this study was carried out to reveal the appearance of Elazığ, which has traditional foundations, in modern conditions. As a result of the study, first of all, a strong sense of belonging and citizenship awareness nourished by tradition. Secondly, there is a continuing strong relationship to traditional / local forms. As the third, emerging practices of the cultural forms of modern society were followed. In the latest, a trend of change from the traditional to the modern / postmodern has been determined.

Key Words: Modernity, Tradition, Modern City, Urban Consciousness, Urban Culture

GİRİŞ

Toplumların dinamik bir yapıya sahip olduğu ve sürekli bir değişim içerisinde olduğu düşünürlerce genel kabul gören bir gerçektir. Sosyologlar çoğunlukla toplumsal yapıda bu yaşanan değişimleri dönemsel özelliklerine göre ayırarak ifade etmeye çalışmışlar ve dikotomik sınıflandırmalar çerçevesinde değişimi yorumlamışlardır. Toplumsal yapıda meydana gelen bu değişimi, İbni Haldun bedevilikten hadariliğe geçiş olarak nitelendirmiştir. İbni Haldun'da “bedevilik” kavramı kıyı temsil ederken, “hadarilik” kavramı kenti temsil etmektedir. Klasik dönem sosyologlarından Tönnies, toplumsal değişimi cemaatten (gemeinschaft) cemiyete (gesellschaft) geçiş olarak; Durkheim ise mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya geçiş olarak açıklamıştır.

Weber’de bu, geleneksel ve rasyonel eylem arasındaki ayırmda ifadesini bulmaktadır. Gelgelelim kuramsal çözümlene mantığı, zıtlıklara dayalı çözümleninin sosyolojik analiz için kaçınılmaz olduğunu göstermektedir (Saunders, 2013:95-96).

Sonraki dönemlerde genel olarak bu çözümlene mantığı geleneksel ve modern dikotomisi biçiminde sınıflandırılmıştır. Bu anlamda genel olarak sanayi devrimine kadar olan süre geleneksel, sonrası ise modernleşme süreci olarak değerlendirilmektedir. Modernleşme süreci, bir değişim ve dönüşüm sürecidir. Kentleşme, demokratikleşme, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel değişimler, rasyonalite, büyüünün bozulması, modernleşme sürecinde ortaya çıkan olgulardan bazılarıdır. Toplumsal yapıda meydana gelen değişim, toplumların işleyişini, gündelik yaşamını, kültürünü ve sosyal ilişkilerini kısacası tüm sistemi değiştirmiştir ve değiştirmeye devam etmektedir. Geleneksel toplumda bireyler, birbirinden ayrılmaz bir şekilde, doğum yoluyla ait oldukları belirli bir sosyal grupla iç içe yaşıyorlardı. Modern toplumda insanlar, kendilerini kendi başlarına ve tek bir birey olarak (Van der Loo, 2006: 166) görmektedirler. Yine Bauman'ın (2011: 15) da belirttiği gibi modernleşme ile eski toplumsal bağları sıkılaştırma ve onları sürdürme sanatının hızla yok oluşu; ayrılma ve yalnız bırakılmaya dair şizofrenik korkular, arzu, umutsuz bir topluluk arayışına eşlik eden akkor halindeki tutkular ve toplulukların parçalara bölünme hali karşımıza çıkmaktadır.

Gelenekselden moderniteye değişim, sadece toplumsal yapıları değil, toplumların yaşam mekânı olan kentleri de değiştirmiştir. Şehir ve değişim birbirini tamamlayan iki olgu haline gelmiştir. Değişen kentler, toplumsal yapının da değişmesine neden olmuştur. Bu anlamda değişim, kent ve toplumsal yapı döngüsü içerisinde her ikisinin de birbirini etkilediği ve tetiklediği dinamik bir süreçtir. Ancak kent, sadece bir değişim alanı değil, tarihsel bir pota, kültürel bir hafıza ve kimlik alanıdır da. O yüzden kent söz konusu olduğunda değişim kadar süreklilik ve yapısal büyüklük de akla gelmelidir. Ne var ki, modern koşullarda kent değişen ve değiştiren bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada gelenekselden moderniteye değişim çerçevesinde Elazığ'da kentsel yaşam ve kent kültürü incelenmektedir. Elazığ, yapısı tarihsel birikimi gereği geleneksel ve modernliğin harmonize bir şekilde yaşandığı nadir kentlerden biridir. Bu doğrultuda çalışma kapsamında Elazığ'da yaşayan

bireylerin kent kültürüne ilişkin yaklaşımları geleneksellik ve modernlik ikilemi çerçevesinde alan araştırmasıyla ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1. MODERNLİK VE KENT

1.1. Gelenekselden Moderniteye Değişim: Modern-gelenekselleşme

Küresel köy olarak McLuhan tarafından nitelendirilen dünyamızda hemen her alanda yaşanan değişim ve dönüşüm süreci tüm toplumları etkilemekte, değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Mekân ve zamanın Giddens'a göre ortadan kalktığı, Harvey'e göre ise sıkıştığı; Bauman'ın değerlendirmesiyle bireysel anlamda yurt ya da mekân kavramının anlamını yitirdiği günümüzde endüstri toplumu tarafından oluşturulan yapı, kurallar, kurumlar ve normlar hızlı bir değişime uğramaktadır.

Modernleşme süreci toplumun sadece ekonomik ve teknolojik alanlarında değil siyasal, kültürel ve sosyal alanlarında da önemli değişiklikler ortaya çıkarmaktadır. Geleneksel yapıdan modern yapıya geçişte meydana gelen değişimler, toplumsal yapıyı ve bu yapının işleyişini sağlayan faktörleri de etkilemiştir.

Klasik modernleşmede "geleneksel ile modern" dikotomisi, geleneksel değer ve kurumların modernleşmeye karşı direnç gösterdiğini, ancak modernleşme geliştikçe geleneğin zayıflayacağını benimser. Yani geleneksel ile modern arasında bir çatışma, dışlama ilişkisi kurgulanmaktadır (Çelik, 2013: 120). Bu anlamda modernleşme geleneğe dayalı toplumsal ve siyasal değer ve ilkelerin yerine değişken modern ölçütlerin geçişi süreci (Çetin, 2003: 95) olarak nitelendirilmektedir. Giddens (2014: 35), moderniyeti gelenek ötesi bir düzen olarak niteleyerek, toplumsal hayatı yerleşik ilkeler veya pratiklerin etkisinden uzaklaştırdığına dikkat çeker.

Modernlik açısından değişim asıl olmakla birlikte, değişimin gelenekselliğin tümüyle uzağında olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Öte yandan geleneksel toplum-modern toplum ayrımı analitik bakımdan modernist sosyologların ağırlıklı olarak müracaat ettikleri biz-öteki zıtlığının bir yansıması ya da biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira söz konusu sosyologlar sıklıkla kendi toplumlarını geleneksel olarak yaftalanan başka, daha önceki ya da uzak

bir toplumla karşıtlık içerisinde anlamaya çalışmışlardır. Modernlik ve gelenek ikiliği daha önceki ikilikleri temelde ortadan kaldırmamış ve “geleneksel toplum” kavramı sosyolojik bir kurgu olarak yaygınlık kazanmıştır (Kaya ve Tatar, 2008: 94). Her karşıtlık aynı zamanda birbirini gereksindiğinden, bir anlamda tamamlayıcılık düzlemi içinde var olurlar. Bu anlamda modernlik adeta duraksamasız gelişme ve yenileşme olarak kendini varederken, kendi meşruiyeti bakımından geleneğe onu bir “öteki” olarak konumlandırarak da olsa muhtaç olduğundan ihtiyaç duymuş; bağlantılı olarak, ötekisi’ne atıfla kendisini konumlandırma zorunluluğu nedeniyle modernliğin kendisi de teorik olarak bir tür gelenek olarak yapılanmıştır (KBB, 2006:34). Modernliğin kendisi geleneği bir meşruiyet vasıtası olarak görmekte, geleneğe ihtiyaç duymaktadır. Buna göre, toplumları geleneksel ve modern şeklinde ayırarak, geleneği değişime karşı, modernliği ise değişim yanlısı olarak değerlendirmek doğru değildir. Kaldı ki, toplumların var oluşlarının bir gereği olarak değişim süreklidir ve her zaman gerçekleşmektedir. Modernleşmenin kendisi de sürekli bir değişimi öngörmektedir. Bu durumda modernleşme açısından bir önceki durum olan gelenek, karşıt değil, değişimin meşruiyetini başka parametreler üzerinden gerçekleştiren başka bir olgu olarak görülmelidir.

Bu anlamda, geleneksel yapı durağan bir toplumsal yapıya karşılık gelmemektedir. Geleneksel aslında, dinamik bir sürekliliği ve devamlılığı ifa eder. Bir başka ifade ile gelenek, bir kuşaktan diğerine aktarılan kültür yahut toplumsal olarak kalıtılan, zamana dayanıklı kültür formu olarak da tanımlanır (Safi, 2007: 68). Gelenek, süreç içerisinde oluşan değerleri, toplumsal normları ve ritüelleri bir kenara itmeden ve bu değer, norm ve ritüellerden güç alarak; bunların bir zenginlik olarak kabul edildiği yeni bir süreç başlatmaktadır. Bu çerçevede, günümüzde modernlik karşıtlığı anlayışından dolayı kaybolan geleneklerin ve değerlerin modern koşullar altında da yeniden oluşturulduğu, üretildiği ve yaşanılır olduğu görülebilmektedir. Yaşanan yeni bir değişimin göstergesi olan bu süreci modern gelenekselleşme süreci olarak değerlendirmek mümkündür.

1.2.Modern Toplumsal Değişim ve Kentler: Değişimin Kentsel Serencamı

Kentleşme bazen nüfus birikimi süreci olarak tanımlansa da, nüfus birikim sürecinden çok daha fazlasını anlatan, ekonomik, sosyal ve siyasal dönüşümleri de içeren bir süreçtir (Kahraman, 2007:118). Kent ve toplumsal değişim neredeyse eşanlamlıdır. Kent filozofu platon, kentle ilgili olarak statik

yapıyı değil, mücadelenin alanı olarak dinamik dokuyu öne çıkarmıştır (Çınar,2013:74). Değişim, şehir yaşamının niteliği ve şehirdeki yaşam tarzıdır. Değişim ve şehir birbirine gönderme yaparak tanımlanabilir ve tanımlanmalıdır (Bauman, 2012:145). Diğer yandan, kentler toplumsal gelişmenin ve değişimin önemli bir göstergesidir. Toplumların kültürel ve ekonomik değişimleri büyük oranda kentlerde gerçekleşir ve kentleri de etkiler (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı,2009:18). Toplumsal değişim ve kent birbirini etkileyen iki olgudur. Kent, toplumsal değişimi, toplumsal değişim de kenti etkilemekte ve sürekli olarak bu döngü devam etmektedir.

Toplumsal yapıda meydana gelen geleneksellikten moderniteye geçiş süreci kentlerin de yapısını değiştirmiştir. Kıray'ın (1982: 10) belirttiği gibi, geleneksel toplumlarda kentler, pazar ve mübadele merkezleridir. Feodal şehirlerin mekânda aldığı şekil de toplumun sosyal düzenine uygundur. Sokaklar yalnız insanların ve hayvanların geçmesine izin verecek şekilde dar ve kıvrıntılıdır. Binalar alçakve sıkışıktır. Sert bir sosyal ayırım vardır.

Sanayi toplumu ile birlikte kent aynı zamanda üretim merkezi de olmuş, sonucunda köyden kente doğru yönelim toplumsal yapıda ani değişime neden olmuştur. Toplumun sadece ekonomik yapısında değil aynı zamanda sosyal, kültürel yaşamında da değişimlere yol açan kentleşmenin doğal bir sonucu olarak toplumsal farklılaşma artmış, belirli görev, rol ve statülerinin gereği olarak iletişim kurma durumunda olan ikincil ilişki türleri yeni bir ilişki biçimi olarak görülmeye başlanmıştır. Sanayi Devrimi sonucunda üretim biçiminin değişmesi, nüfusun ve mekânsal hareketliliğin artması ve ölçek büyümesi gibi gelişmelerle birlikte, eskinin organik yapılı ve doğal mekânla barışık şehirlerinin yerine, mekanik düzenlemeye açık ve doğaya hükmeden yapıları ile yeni kentler yükselmiştir (Can, 2013: 79). Sanayi devrimi ile kent olgusu, toplum yapısını niteleyen bir ağırlık kazanmıştır. Kır/köy ağırlıklı bir çağdan kent ağırlıklı bir çağa dönüşüm gerçekleşmiştir. Öncekinden farklı bir hayat kültürünü sembolize ederek kentler, ciddi bir değişimle hem nitel hem de nicel bir takım farklılıklar yaşamış ve yaşatmıştır (Arslantaş, 2008:72).

Sanayi devrimiyle birlikte hız kazanan bu değişim ve dönüşüm sürecinde sadece sanayi kentleri etkin rol oynamamıştır. 19.yy'da şehirlerin nüfus olarak büyümesini sanayiye sahip olmayan büyük şehirlerde daha yoğun bir şekilde gerçekleştirdiğini ifade eden Sennett (2010:77-183), bu duruma sebep

olarak da perakende mağazalarının, büyük satış mağazalarının yaygınlaşmaya başlamasını göstermiş ve bu durumun kamusal alanda da bir değişimi tetiklediğini dile getirmiştir. Şehir insanlarla doldukça, bu insanlar birbirleriyle işlevsel bağlantılarını yitirmeye başlamışlardır. Artık daha fazla yabancı vardı ve daha yalıtılmış durumdaydılar.

Tarih boyunca, toplumsal bir varlık olan insanın yaşama mekânını oluşturan şehirler, yeni çağda yenileşme ve modernleşmenin mekânsal koşul ve zemini haline gelmiştir. Modernleşmenin bütün dinamik ve unsurlarıyla ancak kentsel bir yapıda teşekkül edebileceği varsayımı, mekânsal anlamda şehre dönüştürücü bir misyon atfedilmesine yol açmıştır (Çelik, 2013: 98). Kent, ilerleyen dönemlerde toplumsal ilişkilerdeki modern parçalanmaların ve uzaklaşmanın mekânsal temsili haline gelmiştir. Sosyal bilimler bu uzaklaşmayı tölere etmek ve geleneksel tatmini mümkün kılabilcek çözümler üretmek için seferber edilmiştir. Sennett'e göre kent planlamacıları, 19. yüzyılın sonlarından itibaren sosyal bir hedef olarak kendilerine, "karşılıksız dayanışma" ve "dolaysız ilişkiler" in yaşanabileceği topluluk mekânları inşa etmeyi seçmektedirler. Yeni planlama anlayışında "ne yapmalı?" yerine "neden kaçınmalı?" sorusuna cevap aranmaktadır. Yakın zamanlara kadar topluluk ile kent bir arada algılanırken, günümüz kentçileri kenti topluluğa karşı algılayacak bir düşünce içine girmişlerdir. Bu yönelim, her insanın birbirinin yabancı olduğu kalabalıkları tehdit olarak algılamamanın sonucudur (Özyurt, 2007: 120).

Modern sınaî toplumlarda şehirler sanayi, toplama-dağıtma, malî ve idarî merkez fonksiyonuna sahiptir (Kıray, 1982: 10). Bu kentlerde kasvetli binalar, gökdelenler, alışveriş merkezleri, iş merkezleri ve doğa ile kenti bütünleştirme amacı güden meydanlar kentin yapısını ortaya koymaktadır. Sennet, bu tür kentsel yapıların oluşturulmasında ızgara kent (1999:65) anlayışının hakim olduğunu ileri sürmektedir. Modernleşmeyle birlikte kentsel yapılar gücün, iktidarın ve otoritesinin sembolik göstergeleri haline gelmiştir.

Kentler, Sanayi Devrimi'nden sonra daha önce var olmayan başka olumsuzlukların da mekânına dönüşmüştür. Söz konusu olumsuzluklar, büyük ölçüde kentlerdeki toplumsal yaşamla ilgilidir (Mutlu, 2011:11). Moderniteyle birlikte kentsel yaşam veya kentteki sosyal yaşam üzerinde bir takım değişimler meydana gelmiştir. Marx'a göre onsekizinci yüzyılın ortalarındaki sanayi devrimiyle ortaya çıkan önemli toplumsal değişimler-kırsaldan kente olan hızlı geçiş ve işçilerin kapitalist girişimcilere emeklerini satmaya zorlandıkları yeni

para merkezli ilişki biçimi- sosyal ilişkileri önemli ölçüde dönüştürdü (Bennett, 2013: 27). Modern kapitalizmin koşulları altında gelişen ve büyüyen kentler, giderek kar, işlevsellik, bürokrasi, mekanik sirkülasyon gibi gayri-şahsi soyut süreçlerin etkisinde yapılandı ve insanı bu güçlerle baş etme problemi ile karşı karşıya bıraktı. Kent ve modernlik problematiği adeta bütünleşti. Öyle ki, kalabalığın, hızın, dakikliğin, büyük yapıların, işbölümünün, para ekonomisinin, ruhsuz ilişkilerin mekanı olan büyük şehir olarak metropol, Simmel için modernliği çözümlenmenin metaforu olarak kullanılmıştır (Simmel,1996). Makine ve sürekli yenilenen ürünleri, yoğunlaştırılmış bir mekan içinde duygusal olarak ayrıştırılmış bireyleri sürekli farklılaşan ve hızla değişen hedeflere ve taleplere sevk etmekte ve her şeyi gelip-geçiş metalara ve metalaşmış ilişkilere dönüştürmektedir. Sosyal ilişkilerde yaşanan değişimi Sennett (2008: 30) "uzun vade yok", Bauman (2011: 36) ise "kısa vadeli" zihniyet olarak ifade eder. Bauman'a göre (2011: 36) modernleşme sürecindeki değişimin hayati malzemesi "uzun vadeli" zihniyetin yerini almak üzere ortaya çıkan "kısa vadeli" yeni zihniyettir. "Ölüm bizi ayırana kadar" sürmesi beklenen evliliklere artık pek rastlanmıyor; eşler artık birbirine uzun süre eşlik etmiyor. Uzun vadeli karşılıklı bağımlılığın hikmetine, ciddi bir ilgi bile zar zor gösteriliyor

Simmel, modernleşme ile birlikte mahşeri kalabalığın olduğu modern kentlerde tüm duygusal ve rasyonel dokunuşların topluluk kavramının yitirilmesine, bireyselliğin yükselerek modern kentlerin temel karakteristiği (Talu, 2010: 146) haline gelmesine yol açtığını vurgulamaktadır. Weber ise, modern toplumun daha önceki toplum yapılarından rasyonel bir örgütlenme biçimiyle ayrıldığını ve bu yeni toplum yapısının, demir kafesten kurtulma çabasında olan insanı için ideal tipin bireyselleştirici özelliklerinin önem kazandığını vurgular. Berberoğlu'nun (2009:4) ifadesiyle modern kentler, toplumsal gelişmenin ve toplumsal ilişkilerin saiki olarak bireye öncelik verir.

Modernleşmenin bireyselleşmeye neden olduğu ya da bireyselleşmeyi sağladığı yönündeki tartışmalara katılan teorisyenlerden biri de Zygmunt Bauman'dır. Bauman, (2011: 78) modernleşmenin ürettiği bireyselleşmenin, sosyal ilişkilerin oluşmasını sağlayan yapılarda ve sosyal ilişkilerin niteliğinde değişikliklere neden olduğunu, insanlar arasında bağların zayıfladığını ve ilişkilerin soluklaştığını ifade eder.

Modernleşmeyle birlikte kent yaşamı içerisinde yalnızlık, belirsizlik ve bireyselleşme ve çıkarıcılık aile, arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerinin zayıflamasına, sosyal ilişkilerin zamanla değerini ve önemini yitirmesine neden olmuştur. Sosyal ilişkilerindeki “kısa vadeli zihniyet” güvenilirlik zeminin altını oymuştur;güven duygusuna olan ihtiyacı da arttırmıştır. “Güven” insanın temel bir gereksinimidir ve bunu sağlamak için istikrarlı bir düzene ihtiyaç duyulmaktadır. Güven duygusu çöken birey onun yokluğu durumunda, yalnızlık hissine kapılmakta ve bu histen kurtulmak için kendini tüketim gibi içinde insan olmayan asosyal arayışlara yönlendirerek anti sosyal bir kişilik olarak kendi içine de kapanabilmektedir.

Kent bireyselliğin arttığı ve yabancılaşma problemlerinin görüldüğü bir ortamdır. (Çelik, 2013: 140). Toplumsal yapıdan parçalanarak, yalnızlaşarak ya da yabancılaşarak ayrılan, kopan birey kendini başka mekanizmaların içerisine atar. Kurtuluşu, mutluluğu, huzuru ya da özgürlüğü ararken aslında sosyal ilişkilerinden koparak sözde bir özgürlüğe kavuşur ama aslında özgürlüğü gerçek değil, üretilmiş, simule edilmiş bir biçimde bulur(Çelik, 2013: 140).

Şehirleşme ve kamusal mekânların işlevlerindeki değişim çerçevesinde sosyal ilişkilerin yapısal dönüşümünü irdeleyen Sennett (2008:24), modernleşme süreciyle birlikte kentlerde kamusal alanın etkisini kaybettiğini, özel alanın popüler bir hale geldiğini, bu çerçevede bireylerin narsist bir kişilik yapısına bürünerek mahrem bir toplumun ortaya çıktığını ifade eder. Birçoğumuz hayatı minik odalarda geçiriyor. Bize ait o küçük alana sahibiz ve onu bağrımıza basıyoruz; ama dışarıya çıkma zorunluluğu, beraberinde savunmasızlığı ve sırtımızdan vurulma olasılığını gerektiriyor. Bunun için de kapımızı kapatıyor, lüks odalarımızda saklanıyoruz (Niedzviecki, 2010: 243). Mahrem alan güven veren alan olurken, bu alan dışındaki kent bize güvensizlik hissi veriyor.

Kentsel yaşamdan veya toplumdaki soyutlanmış kişiler, kentle bütünleşememiş, kendi bireysel yaşam ilişkileri ve değerleri içine kapanmış şekilde yaşamaya alışmaktadırlar. Özgürleşemeyen bireyler, çözümü daha fazla bireyselleşmede ya da toplumsal bir sığınak olarak cemaatleşmede bulmaktadırlar (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı,2009: 52). Bireyler kentin yabancılaştırıcı ve yalnızlaştırıcı kısaca bireyselleştirici atmosferine karşı bir alternatif olarak çoğu zaman mahalli, siyasi ve dini cemaatler gibi aidiyet gruplarına sığınarak huzur güven ve samimiyet arama yolunu seçerler (Çelik,

2013: 140). Bu çerçevede cemaatler, kentlerde, adeta geleneksel toplulukçu yapılarının bakıyeleri biçiminde kendilerini yeniden üreterek yeni cazibe merkezi veya terapi merkezi olarak moderniteden kaynaklanan sorunlara karşı sığınılan sosyal gruplar haline gelirler. Böylece modernlik kendi içindeki duygusal ve dayanışmacı boşlukların doldurulması adına geleneksel eylemi, modern geleneksellik denilebilecek bir formda yeniden davet etmiş olur.

2.KENTKÜLTÜRÜ VE KENTLİLİK BİLİNCİ

2.1.Kent ve Kültürü: Birbirini Tamamlayan İki Olgu

Her kültürün bir şehri olduğu gibi her şehir de aynı zamanda bir kültürün yansımasıdır. Medeniyetin bir göstergesi olan şehirler, tarih boyunca hep bir kültürün ve değerler sisteminin olduğu ve devam ettiği mekânlar olmuşlardır. Bu çerçevede, bir şehir kendine özgü kültürel kodları, sembelleri ve değerleri ile diğer şehirlerden ayrılmaktadır.

Kültür; toplumun ve insanın öğrendiği, edindiği; bilgi, sanat, gelenek, görenek, yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan ve toplumsal değerler içeren bir olgudur (Altıntaş ve Eliri,2012:63). Kent kültürü belli bir coğrafyada yaşayan toplulukların ekonomik, sosyal, siyasal ve ideolojik bütün kazanımlarının toplamıdır. Başka bir ifade ile, insanların bir ortak mekân kullanmalarından doğan, kurallarını bir arada yaşamının belirlediği bir kültür yapısıdır (Kahraman,2007:120). Kent kültürü, kentte gerçekleşen sanat ve kültür etkinliklerinin yanı sıra; kentin sosyal yapısını oluşturan toplumu ve yaşantılarını da içinde barındıran dinamik birikimdir (Soğukkuyu ve Tunç, 2013: 157). Bu anlamda kent kültürü, öz olarak kente ait değer ve yargılara ilişkin kodların edinildiği değerler dizisidir.

Her şehir, aynı zamanda ait olduğu dünyanın dili, kültürü ve kurumlarıyla sürdürülebilir bir hayatı temsil eder. Bir şehri kendinde şehir kılan, her yerde aynılaşan tekdüze binalar, yapılar ve kurumlara sahip olması değil, sembellerine baktığımızda kendisini ayırt edebildiğimiz tarihsel ve kültürel kimliği ile farklılaşan dünyasıdır (Çelik, 2013:80). Bir kente girildiğinde, o kentin tarihini ve kültürünü yansıtan yapılar, eğlence ve dinlenme alanları, tarihi yapısı, mimari özellikleri, halkın giyimi kuşamı vs. kent kültürü hakkında bize ipuçları verir (Altıntaş ve Eliri, 2012:64).

Kentlerde yaşayan insanların ortak kullanım alanlarındaki davranış biçimleri, geldikleri yörelerle ilgili bağları, geldikleri yörelerden kente taşıdıkları ve edindikleri değerler, kente ve kendilerine dair gelecek planları, yaşanılan kente ilişkin algıları, kenti sahiplenme duyguları, yerel yönetimlerinden beklentileri, temsil kabiliyetleri, memnuniyet ve memnuniyetsizlikleri, şikâyetleri kent kültürü olgusunun ilgi alanlarıdır (Kurt, 2011: 266). Kent kültürü sadece simgesel göstergeler üzerinden değil, toplumsal norm ve değerler, diğer bir ifade ile kentte yaşayan bireylerin ortak algılamalarından ve ortak kültürel normlarından da oluşmaktadır. Çünkü kentlerde yaşayan insanların belirli bir kültüre sahip olmaları zorunluluktur. Aksi halde aynı yerde olmaktan başka hiçbir ortak noktası olmayan tesadüfen bir arada bulunan topluluk konumunda olacaklardır. Bir kentte yaşayan insanların sahip oldukları ortak kültür, insanların sosyal ilişkilerini yansıttığı kadar oluşturdukları maddi ve manevi değerleri de bütünüyle yansıtacaktır (Başaran, 2008: 22). Şehirlerde yaşayan kültür, bir yanıyla günlük hayatta yatay sosyal ilişkiler içinde devam ettirilirken, diğer yanıyla da bu ilişkilerin tarihsel boyutta kendisine referans verilen medeniyet bağıyla inşa edilir (Çelik, 2013: 98).

Geleneksel bir toplumda zaman, kişilerin farkında olmadığı ve üzerinde düşünmediği bir akış olarak deneyimlenmektedir. Modern toplumda ise zaman algısı bambaşkadır. Durumdan duruma, süreden süreye kesik kesik akmakta ve sürekli olarak duvar ya da kol saatine bakmaktayız. Çoğumuz sürekli olarak zamanın yetersiz olduğu duygusuyla yaşamaktayız. "Zamanım yok" sözü modern toplumda standart bir ifadedir (Zijderveld, 2013: 135). Modern şehir toplumunda bireyler arası fiziki mesafeler kıaldıkça mekânsal ve zamansal ilişkilerde bir sıkışma ve daralma ortaya çıkmış, bu çerçevede "zaman baskısı" modern insanın temel kaygılarından biri olmuştur (Çelik, 2013: 100)

Kurt'a göre (2011:266) kent kültürünün oluşum sürecindeki unsurlar arasındaki dinamiketkileşim, kentte yaşayan insanların kentin özelliklerine özgü toplumsal yapısını, kentteki topluluklar arasındaki ilişkileri ve kentte yaşanan sorunları öğrenmesine, kenti tanıyıp benimsemesine ve sahip çıkmasına, çevresel ve tarihi-kültürel değerlerikoruması ve geliştirmesine yardımcı olarak, kentlilik bilincinin yerleşmesine hizmet eder. Kentlilik bilincinin gelişmesi bu açıdan, kentsel yaşam kalitesinin gelişmesine önemli katkılarda bulunur.

2.2. Kente Ait Olma Duygusu: Kentlilik Bilinci

Kent kültürü, kent bilincinin oluşmasında önemli bileşenlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Kentte yaşayan bireylerin kentlilik bilincine sahip olabilmesi için kent kültürünü, kentin sosyal norm ve değerlerini içselleştirmesi gerekir. Bu içselleştirme, bireye kentlilik bilinci kazandırmanın yanında kentin gündelik yaşamı içerisinde sosyal ilişkilerini geliştirmesini, kentin bireyselliği zorlayan yapısı içerisinde kendine yeni iletişim ağları kurmasına imkân tanıyabilmektedir.

Kentlilik bilinci, kentte yaşayan bireylerin kente özgü tavır ve davranışlar sergilemeleri, birer kentli birey olduklarının farkında olmaları ve buna uygun davranışları anlamına gelir. Kentlilik bilinci oluşumunun başlıca koşulu ise bireylerin yaşadıkları kent ile anlamlı ve güçlü bağlar kurabilmeleri ve kendilerini yaşadıkları kentin bir parçası gibi hissetmeleridir (Biol, 2008: 29). Bir başka ifade ile kentlilik bilinci, kentteyaşayanların var olan etnik, dinsel veya coğrafi kimliklerinin yanı sıra bir de içinde yaşadıkları şehirle özdeşleşebilen bir kimliğe sahip olmalarıdır (Kurt, 2011:266).

Kentlilik bilincinin önemli göstergelerinden biri olarak kente aidiyet ya da kente ait olma duygusu bireyin kendini yaşadığı mekâna ait hissetmesi, kentli olarak görmesi, onun bir parçası olduğunun farkına varması ve bu ait oluş hissini kent içi pratiklerle sergileyebilmesidir (KBB, 2006). Bu bağlamda, kentte yaşayanların aidiyet duygusunu geliştirmek ve gelecek nesillere de bu duyguyu aktarmak amacıyla “Kentlilik Bilinci” kapsamında kentlerimiz için ön görülen üç temel yaklaşım ön plana çıkmaktadır (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2009:26):

1. Kentin tarihi ve kültürel değerlerinin farkına varmak.
2. Kentin fiziksel, kültürel ve sosyal dönüşümünü gerçekleştirmek.
3. Kente aidiyet duygusunu hissederek, kenti sahiplenip korumak.

Kentlilik bilinci ile bireyler, kentin temel değer, norm, öğretilerine aitlik hissine sahip olmakta, kente karşı sorumluluk duymakta ve kentin tüm özelliklerini kazanmaktadır. Bu sayede de kentli, kentin insanı özelliğini

kazanmaktadır. Kentlilik özelliklerinin kazanılması, bireyin yaşadığı kent her neresi olursa olsun, oradaki yapı ve kentsel haklara duyarlı olmasını sağlar. Bunun için sanılanın tersine, kentlilik bilincinin varlığı için yaşanılan kentin “yerleşik” sakini olmak gerekmez. Bir kentte yerleşik olmak, kentsel bağlılık ve aidiyet gibi duygular nedeniyle, kentlilik bilinci konusunda bir potansiyel teşkil eder ama mutlaka onun gelişmiş olacağını göstermez. Buradan hareketle, kentin yerlisi olmayıp, göçle gelen, ancak yukarıdaki nitelikleri taşıyan kent sakinleri de kentlilik bilincine sahip olabilirler (Mutlu, 2011: 15). Kentlilik bilinci sayesinde insanlar, kenti ve kentin değerlerini, tarihini, kültürünü, normlarını özümseyerek; kente karşı sorumluluk bilinci oluşturur; kenti yaşanılan bir mekândan öte, kendi mekânı olarak görebilirler. Bu sayede bireyler, kentte, kendine aidiyet duyduğu mekânlarda çok daha rahat, güven, bunalım, yalnızlık, yabancılaşma gibi modern gündelik yaşamın sorunlar sarmalından daha az etkilenerek yaşamlarını idame ettirebilirler.

Kent kültürü, kentlilik bilinci ve aidiyet duygusu süreçleri yine eşgüdümlü bir biçimde kent kimliği üst çatısı etrafında bütünleşirler. Kent kimliği tıpkı insanlarda olduğu gibi, benliğin ve dışsal süreçlerin (soyut ve maddi süreçlerin) bir bileşimi şeklinde tezahür eder. Tekeli’ye göre kent kimliği de, yapılar ve yaşam biçimleri gibi iki asli aktör tarafından belirlenir. Yapılar ve yaşamlar, dinamik, karmaşık ve birbirine dolaşık süreçlerdir ve kimlikler böylesi bir zeminde hayat bulurlar (Alver,2013:152). Bu süreçte mekânlar, insanlar, tarih, kültür ve çalışma organizasyonu iç içe geçer, kolektif bir kentlilik bilinci etrafında özel bir kimliğe sahip bir kent olarak ortaya çıkar. Bu bağlamda kent, hem sürekliliğin hem değişimin, hem geleneğin hem de modern olanın yoğun bir gerilim içinde bir arada bulunduğu dinamik bir yapı olarak karşımıza çıkar.

3.METODOLOJİ

3.1.Amaç ve Önem

Modernleşme süreci toplumsal yapıda önemli değişim ve dönüşümler meydana getirmiştir. Toplumsal yapının değer, norm ve ritüelleri, kültürel kodlar, sosyal ilişkiler vb. hususlar bu süreçte değişim ve dönüşüme uğramıştır. Hiç şüphesiz bu anlamda kentler ve kentte yaşayanların kente ait bakışları, kente

aidiyet düzeyleri ve kente ilişkin değerlendirmeleri de değişim ve dönüşümden payını almıştır.

Modernleşme süreci Türkiye'de geleneğe ilişkin tüm olgu ve değerlerin bir kenara atılarak "yeni"nin benimsendiği bir süreç olmaktan öte geleneksel olanla modern olanın birlikte yaşandığı ve birbirini etkilediği bir süreç şeklinde yaşanmıştır. Bu anlamda, Elazığ da geleneksellik ve modernliğin birlikte yaşam sürdüğü, toplumsal yapı içerisinde harmonize bir şekilde her iki değerler zincirinin de yansımalarının olduğu bir kenttir.

Ancak, her ne kadar her iki değerler zinciri birlikte var olmakla birlikte modernleşme süreci "kısa vadeli" bir anlayışla bireyleri dönüştürdüğünden bu dönüşümden kente ve kentin değerlerine ilişkin de algılama, değerlendirme ve bakış farklılıkları oluşturmaktadır.

Bu anlamda, çalışma kapsamında Elazığ'da yaşayan, ikamet eden bireylerin kente aitlik düzeyleri, kente, kentin değerlerine ilişkin duygu ve düşünceleri ile modernleşmenin içselleştirilmesinin boyutlarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bugüne kadar Elazığ'da kentin kültürüne ve kentin değerlerine ilişkin kültür odaklı bir alan araştırması yapılmamış olması çalışmayı önemli kılmaktadır. Çünkü, içinde bulunduğumuz modern koşullar altında kentte yaşayan bireylerin kente bakışı, kente ve değerlerine yönelik aidiyet duygularının düzeyi, kentlilik bilincinin ortaya konulması bakımında da kayda değerdir.

3.2.Yöntem

Belirtilen amaç çerçevesinde araştırmadayöntem olarak alan araştırması esas alınmış; araştırmadan elde edilen veriler yüz yüze anket tekniği kullanılarak basit tesadüfi örneklem yöntemi ile toplanmıştır. Bu kapsamda anketin hazırlık aşamasında kent kültürüne yönelik mevcut akademik literatür gözden geçirilmiş ve soru formu bu aşamadan sonra hazırlanmıştır. Soru formu öncelikli olarak 10 kişilik kontrol grubuna uygulanmış, belirlenen eksiklikler ve anlaşılmayan sorular tekrar düzenlenerek uygulamaya konulmuştur.

3.3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Elazığ il merkezinde yaşayan bireyler oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Elazığ merkez mahallelerinde yaşayan 1200 katılımcıya anket uygulaması yapılmıştır. Geçersiz görülen anket formları

değerlendirme dışına çıkarıldıktan sonra, 1162 anket formu değerlendirmeye ve analize tabi tutulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında veriler yüz yüze anket tekniği kullanılarak toplanmıştır. Katılımcıların anketi objektif bir şekilde cevaplamaları amacıyla katılımcılardan kimlik bilgileri alınmamış ve anket doldurma aşamasında katılımcılara hiçbir şekilde müdahale edilmemiştir. Anket uygulamasının ardından elde edilen veriler SPSS analiz programına bire bir aktarılmış ve frekans analizleri ile değişkenler arasında ilişkinin anlamlılık düzeylerini ortaya koymak amacıyla Ki Kare (χ^2) testi yapılmıştır.

4. BULGULAR VE ANALİZ

4.1. Demografik Bulgular

Yapılan anket çalışmasına, seçilen örneklem grubunu teşkil eden toplam 1162 kişi katılmıştır. Örneklem grubunu oluşturanların yüzde 65,2'sini erkek katılımcı, yüzde 34,8'ini ise kadın katılımcı oluşturmaktadırlar. Yapılan çalışma, Elazığ il merkezinde mahallelerde ve şehir merkezindeki kalabalık merkezi bölgelerde tesadüfi örneklem metoduyla gerçekleştirildiğinden ve kadınların bu alanlardaki dağılımları kültürel nedenlerle erkeklere göre daha az olduğundan mevcut sonuç ortaya çıkmıştır. Bu anlamıyla mevcut dağılım, Elazığ ili bağlamında şehrin genel görünüm ve niteliğini içerisinde barındırmaktadır.

Araştırmada yer alan katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımları incelendiğinde; araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun genç bireylerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Buna göre, araştırmaya katılanların yüzde 33,5'i 18-25 yaş arası bireylerden oluşmaktadır. Yüzde 28,1'i 26-35 yaş arası bireylerden, yüzde 16,4'ü 36-45 yaş arası bireylerden ve yüzde 12,9'u ise 46-55 yaş arası bireylerden oluşmaktadır. Bu araştırmada 56-65 yaş arası bireyler ve 66 yaş ve üzerinde yaşa sahip olan bireyler örneklem grubunun yüzde 9'unu oluşturmaktadır.

Araştırma sonuçları incelendiğinde; Elazığ ilinde yaşayan bireylerin eğitim durumlarının genel olarak yüksek düzeye olduğu saptanmıştır. Okuryazar olmayanlar ve sadece okuryazar olup herhangi bir eğitim görmemiş

olan katılımcıların oranı yüzde 10'lar civarında iken, en az ilköğretim mezunu olan, ortaöğretim ve yükseköğretim mezunu olan bireylerin oranı yüzde 90 gibi yüksek bir düzeyde olduğu belirlenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, katılımcıların yüzde 33,4'ünün ilköğretim mezunu, yüzde 31,8'inin ortaöğretim mezunu ve yüzde 23,4'ünün yükseköğretim mezunu olduğu görülmektedir.

Mesleklerine göre dağılımları değerlendirildiğinde; yaş değişkeninde gençlerin oranının neden yüksek çıktığı anlaşılmaktadır. Tabloda görüldüğü gibi örneklem grubunun yüzde 24,5'i öğrencilerden oluşmaktadır. Örneklem grubunun yüzde 24,7'si işçi veya memur olarak kamu görevini sürdürürken, yüzde 16'sı esnaf, yüzde 13,8' ev hanımı ve yüzde 8,5'ide emeklidir. Dağılımın farklı meslek gruplarında yoğunlaşması temsil gücü açısından fayda sağlamaktadır. Elde edilen yanıtlar, ev hanımı ve öğrenci olanlar dışında araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğunun herhangi bir meslek grubunda çalıştıklarını ya da çalışmış olduklarını göstermektedir.

Araştırma verileri çerçevesinde katılımcıların medeni durumlarının dağılımlarına bakıldığında; katılımcıların büyük oranda evli bireylerden oluştuğu görülmüştür. Buna göre, örneklem grubunun yüzde 65,1'i evli, yüzde 30,6'sı ise bekârdır. Bu dağılımda evli iken ayrılmış olanların oranı ise sadece yüzde 4,4 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Aile büyüklüğü açısından verilere bakıldığında Elazığ'da ailelerin yarısının 2 ya da üç çocuktan oluştuğu görülmektedir. Gültekin'in (2004,58) yaptığı çalışmada da, 2 ve 3 çocuklu ailelerin yüzde 50 civarında olduğu tespit edilmiştir. Bu da Elazığ aile yapısının genel olarak modern çekirdek aile biçiminde olduğunu göstermektedir. Boşanma oranlarının düşük olması da hesaba katıldığında, aile yapısının modern, ancak ailenin örgütlenme bağlarının güçlü geleneksel bağlarla bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.

4.2. Kentlilik Bilinci

Kentlilik bilinci, kentte yaşayan bireylerin kente özgü davranışlar sergilemeleri, birer kentli ve paydaş olduklarının farkında olmaları ve buna uygun davranışları anlamına gelmektedir. Kentlilik bilinci, bireylerin yaşadıkları kentteki diğer kişi, kurum ve kuruluşlar ile anlamlı, güçlü ve sürdürülebilir bağlar kurabilmeleri ve kendilerini yaşadıkları kentin bir parçası gibi hissetmeleridir (Ercoskun vd., 2016:6). Kentlilik bilinci, o kente ait

duygusal bağlılığın yanında kentin değerlerine, yapısına, kültürüne, tarihine gibi çok farklı unsurlar hakkında rasyonel değerlendirme yapabilecek bir bilgiye sahip olmaktır.

Tablo-1: Katılımcıların Kendini Elazığlı Hissetme Durumları

Kendinizi Elazığlı hissediyor musunuz?		
	F	%
Evet, Hissediyorum	713	61,4
Hayır, Henüz Hissetmiyorum	264	22,7
Kendimi Elazığlı Hissetmek İstemiyorum	185	15,9
Toplam	1162	100,0

Araştırmaya katılan örneklem grubuna “Kendinizi Elazığ’lı olarak hissediyor musunuz?” sorusuna, araştırmaya katılan katılımcıların verdikleri yanıtlar incelendiğinde; yarıdan fazlasının kendini Elazığ’lı olarak hissettikleri ortaya çıkmaktadır. Ancak aynı soruya verilen “Hayır, henüz hissetmiyorum ve kendimi Elazığlı hissetmek istemiyorum” biçimindeki yanıtların da varlığı, Elazığ ilinde dikkat çekici oranda bir kesimin kendini Elazığlı olarak hissetmediğini veya hissetmek istemediği göstermektedir. Buna göre; araştırmaya katılanların yüzde 61,4’ü kendini Elazığlı olarak hissettiğini, yüzde 38,6’sı ise kendini Elazığlı hissetmemekte veya hissetmek istememektedir.

Katılımcıların yaşı ile Elazığlı hissetme durumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Yaş arttıkça, kendini Elazığlı hissedenlerin oranı da artmaktadır. Bu durumun tam tersi olarak yaş düştükçe “Elazığlı hissetmek istemiyorum” diyenlerin oranı da artmıştır. Bu durumda genç nüfusta aidiyet bilinci yaşlılara (doğal olarak önceki yıllara) kıyasla giderek azalmakta, algılanan aidiyet bilincinin tarihten, gelenekten gelen muhafazakâr bir içeriğinin olduğu imlenmektedir.

Tablo-2: Katılımcıların Elazığlı Olmaktan Gurur Duyma Düzeyleri

Elazığlı olmaktan gurur duyuyor musunuz?		
	F	%
Hiç Gurur Duymuyorum	154	13,3
Gurur Duymuyorum	139	12,0
Ne Gurur Duyuyorum Ne Duymuyorum	202	17,4
Gurur Duyuyorum	408	35,2

Çok Gurur Duyuyorum	255	22,0
Toplam	1158	100,0

Araştırmaya katılan örneklem grubuna sorulan “Elazıgılı olmaktan gurur duyuyor musunuz?” sorusuna katılımcıların yüzde 22’si “çok gurur duyuyorum” yüzde 35,2’si “gurur duyuyorum”, yüzde 17,4’ü “ne gurur duyuyorum ne de duymuyorum” ile yüzde 13,3’ü “hiç gurur duymuyorum” ve yüzde 12’si “gurur duymuyorum” yanıtını vermişlerdir. Elde edilen veriler ışığında, soruya yanıt veren katılımcıların yarısından fazlası (yüzde 55,2’si) düzeyi değişmekle birlikte gurur duyduklarını ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılanların yüzde 25,3’ü ise düzeyi değişmekle birlikte Elazıgılı olmaktan gurur duymadıklarını ifade etmişlerdir.

Genel itibariyle araştırma örnekleminin Elazıgılı olmaktan dolayı bir gurur taşıdığı tespit edilmiş olmasına rağmen Elazıgılı olmaya ilişkin bir gurur taşımadığını belirten katılımcıların oranı da azımsanmayacak boyuttadır. Verilen yanıtlardan ve elde edilen verilerden Elazıgılı olma bilincine sahip olma ile Elazıgılı olmaktan gurur duyma düzeyi arasında bir ilişki ve paralellik olduğu söylenebilir. “Elazıgılı olmaktan gurur duyuyor musunuz?” sorusuna verilen, “ne gurur duyuyorum ne de duymuyorum” (yüzde 17,4) oranı da dikkat çekici bir büyüklüktedir. Örneklem grubunun verdiği bu yanıt, araştırmaya katılanların bir kısmının Elazıgılı olmaya dair bir gurur atfetmediklerini veya bu şekilde bir gurur atfetmeye gerek duymadıklarını göstermektedir.

Katılımcıların yaşı ile Elazıgılı olmaktan gurur duyma düzeyleri arasında da anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Yaş arttıkça, Elazıgılı olmaktan gurur duyanların oranı da artmıştır. Ancak, bütün yaş gruplarında Elazıg’a ilişkin “gurur” duygusunun önemli bir faktör olduğunu söylemek gerekir. Bu durum da kente karşı aidiyet düzeyinin yanı sıra kentli olma, kentin değerleriyle bütünleşme, kültürel unsurlarını taşıma gibi çeşitli unsurların da etkisini ortaya koymasından önemlidir.

Bireylerin kentini bir kente karşı aidiyet duymalarında kendilerini o kentli-oralı-görmeleri önemlidir. Elazıg’ın tarihsel birikimi, kentin taşıdığı değerler ile var olan algısı çerçevesinde “Elazıgılı olmak” Elazıgılılar için çoğu zaman bir ayrıcalık olarak değerlendirilmektedir.

Kimler Elazıĝlıdır?		
	F	%
Elazıĝ'da yaşıyan herkes	171	14,8
Elazıĝ'da doğan herkes	327	28,3
Elazıĝ'ı seven herkes	273	23,6
Kendini Elazıĝlı hissedenen herkes	384	33,2
Toplam	1155	100,0

Tablo-3: Elazıĝlı Tanımlanması

“Elazıĝ'da doğan herkes Elazıĝlıdır” demek oldukça nötr bir değerlendirmedir. “Elazıĝ'da yaşıyan herkes” ifadesi, Elazıĝ'da doğmasa da bu kentte yaşıyan herkesi de “Elazıĝlı” sayması açısından kuşatıcı, hoşgörü içeren bir tavidir. Ancak kendini “Elazıĝlı hissedenen” ve “Elazıĝ'ı seven herkes” ifadeleri, Elazıĝ'da doğmayan, hatta yaşamayanları da kapsayan veya Elazıĝ'da doğmuş ve yaşıyor olsalar da Elazıĝ'ı sevmeyen ya da kendisini Elazıĝlı hissetmeyen herkesi de “Elazıĝlı görmeyen” daha derin bir duygu ve tavrı ifade etmesinden dolayı, Elazıĝlı olmayı bir mikro-milliyetçilik bakışaısıyla değerlendirme tavrını ifade etmektedir. Burada beliren tutum, Elazıĝlı olmayı tarihsel ve kültürel, kısaca gelenekten kaynağını alan bir ait olma tavrının yansıması olarak değerlendirilebilir.

Katılımcıların “Elazıĝlı” tanımlanmasını oldukça geniş bir perspektiften yaptıkları anlaşılmalıdır. Tablo'da yer alan her seçenek bir birine yakın düzeyde görülmektedir. Bu anlamda, Elazıĝ'da doğan, Elazıĝ'da yaşıyan, kendini Elazıĝlı hissedenen dahası Elazıĝ'ı seven herkes Elazıĝlıdır. Bu veriler, Elazıĝlıların toplumsal hoşgörü ve kardeşlik kültürünün, hemşerilik algısında da yansımasının olduğunu ortaya koyması bakımından çarpıcıdır.

Katılımcıların yaşı ile Elazıĝlı olmaya ilişkin tanımlamaları arasında anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Elazıĝlı, “Elazıĝ'da yaşıyan herkes” tanımlanmasında bulunanların oranı yaş ile birlikte artarken, “Elazıĝ'da doğan herkes” değerlendirmesinde bulunanların değerlendirmesini en yüksek 18-25 yaş grubu (%32) ile 66 ve üzeri (%37.5) yaş grubu yapmaktadır. “Kendini Elazıĝlı hissedenen herkes” Elazıĝlıdır değerlendirmesinde bulunan katılımcıların oranı yaş arttıkça düşerken, “Elazıĝ'ı seven herkes” diyenlerin oranı da yaş ile birlikte artmaktadır.

Tablo-4: Katılımcılara Göre Elazığlı Olmanın En Önemli Özelliği

Elazığlı Olmanın En Önemli Özelliği Nedir?		
	F	%
Kültürlü Olmak	232	20,5
Elazığ'da Doğup Büyüme	187	16,5
Tanımlayamıyorum	147	13,0
Belli Bir Özelliği Yok	127	11,2
Kibar ve Görgülü Olmak	90	8,0
Çıkarıcı ve Bencil Olmak	88	7,8
Rahat ve Özgür Olmak	44	3,9
Eğitilmiş Olmak	22	1,9
Zengin olmak	15	1,3
Düzenli konuşmak	10	,9
Diğer	62	5,5
Bilmiyorum	35	3,1
Fikrim yok	73	6,4
Toplam	1132	100,0

Araştırma kapsamında, katılımcılara “Elazığlı olmanın en önemli özelliği nedir?” sorusu, açık uçlu soru olarak yöneltilerek herhangi bir seçenek sınırlandırmasına tabi tutulmadan cevap vermeleri istenmiştir. Serbest olarak talep edilen tanımlama kriterlerinden üzerinde en çok yoğunlaşılan tanımlama biçimi “kültürlü olmak” olarak belirtilmiştir. Tek başına bu kriter üzerinde bu şekilde yoğunlaşma Elazığlıların kendilerini kültürlü, medeni, bilgili olarak tanımlama biçimlerinin genel bir algı ve kabul olduğunu göstermektedir. Bu algıda tarihte bir kültür merkezi olarak Harput’un mirasını taşıyor olma düşünce ve bilincinin de özel bir rolü olduğu söylenebilir. “Elazığ’da doğup büyüme” ifadesi bu açıdan nötr bir yaklaşımı ifade etmektedir. Bir kent kimliği tanımlamasında bulunamayanlarla şehrin herhangi bir kimlik belirleyicisi vasfa sahip olmadığını söyleyenler ve “bilmiyorum”, “fikrim yok” diyenlerin oranı toplamı yaklaşık yüzde 34’ü bulmaktadır. Buna karşılık yaklaşık yüzde 35’i olumlu nitelendirmeleri dile getirmişlerdir. Olumsuz bir nitelendirme olarak “çıkarıcı ve bencil olmak” ifadesini yüzde 7.8 oranında bir katılımcı grubu dile getirmiştir.

Tablo-5: Katılımcıların Elazığ'ı Sevme Düzeyleri

Elazığ'ı seviyor musunuz?		
	F	%
Çok seviyorum	274	23,6
Seviyorum	467	40,2
Ne seviyorum Ne Sevmiyorum	233	20,1
Sevmiyorum	85	7,3
Hiç Sevmiyorum	102	8,8
Toplam	1161	100,0

Bir kentte yaşayanların o kente karşı “sevgi” duymaları, kentsel aidiyet düzeyini ortaya koymasından önemlidir. Hatta kentte yaşayanlara kenti sevip sevmedikleri sorusu, içinde yaşayanların kente karşı duygularını ölçmenin en dolaysız yolunu yansıtacağı söylenebilir. Katılımcıların, yaklaşık olarak %64’ü Elazığ’ı sevdiğini ifade etmişlerdir. Bu veri, Elazıglıların ya da Elazığ’da yaşayanların kente yüksek düzeyde bir sevgi duyduğunu ortaya koymaktadır. “Elazığ’ı seviyor musunuz” sorusunun yanında, “Elazığ’da yaşamaktan dolayı mutlu musunuz” diye sorulan daha somut bir soruya cevaplarında katılımcılar, yakın cevaplar vermişlerdir. Bu soruya katılımcıların yüzde 60’ı “mutluyuz” derken, yüzde 25’i “mutlu değiliz” cevabı vermişlerdir. Görüldüğü gibi sonuçlar benzer olsa da, daha somut bu ikinci soruya dönük daha az memnuniyet dile getirilmiştir ve o halde; “sevgi” belli bir oranda soyut bir duygusal tavrı da içinde barındırmaktadır.

Burada yaş yine önemli bir değişken olarak görülmektedir. Katılımcıların yaşı arttıkça sevgi duyma oranları da artmaktadır. Bu durum burada nedeni iyice anlaşılamayan nedenlerle, genç kuşakların güncel beklentilerinin kentin sunduklarına kıyasla oldukça farklılaşmış olduğuna işaret etmektedir. Fakat bu nedenler, ekonomik iş olanaklarının, kültürel yaşama alternatiflerinin darlığıyla ilişkili olabilir.

Elazığ'ın en çok sevilen değerleri		
	F	%
Her şeyini	331	28,9
Tarihi Mekânlarını	162	14,1
Harput'u	138	12,0
İnsanlarını	125	10,9
Kültürünü	117	10,2
Hazar Gölünü	79	6,9
Diğer	37	3,2
Hiçbir şeyini sevmiyorum	158	13,8
Toplam	1147	100,0

Tablo-6: Katılımcıların Elazığ'ın En Çok Sevdikleri Değeri

Her bir kentin, tarihi, kültürel ve doğal zenginlikleri vardır. Bu zenginlik değerleri kenti diğer kentlerden ayıran, farklı kılan unsurlar olduğu gibi bireylerin kentle kurdukları duygusal bağın da bir sonucu olabilmektedir. Kenti sevmek önemlidir, ancak oldukça soyut bir durumdur. Kentin nesinin sevildiği kurulan bağın somut temelini verecektir. Katılımcılara açık uçlu olarak yöneltilen “Elazığ'ın en çok neyini seviyorsunuz?” sorusuna “her şeyini” diyenlerin oranı %28.9 olarak belirlenmiştir. Bu yanıt oldukça soyuttur, fakat “sadece sevmek” olarak duygusal temelli, karşılıksız, içten gelen, öznesi bizzat kendisi (her şeyi) olan bir sevgidir bu. Katılımcıların %14.1'i tarihi mekânlarını, %12.0'ı Harput'u, %10.9'u insanlarını, %10.2'i kültürünü şeklinde değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Burada sözü edilen sevginin temel karakteri tarihe ve kültüre referans içeren bir içerik göstermektedir. Bu anlamda, tarihi, kültürel ve doğal güzelliklerin yanında daha önemlisi kentin beşeri unsurunun kente duyulan sevginin baskın öznesi olduğu görülmektedir.

4.3. Kent Kültürü

Kent kültürü, mekân ve zaman boyutuyla kent bünyesinde yaşayan insanlarca, ortak bir paydada üretilen maddi veya manevi değerlerin oluşum sürecidir. Bir başka açıdan ise kent kültürü, aynı tarihsel gelenekten veya

değişik kültürlerden gelen kişilerin, bireysel hak ve sorumluluklarının bilincine vararak, yaşadıkları kente özgü görgü ve nezaket kuralları çerçevesinde bir arada yaşamının kültürüdür (Kurt, 2011: 266). Kentlerin kültürünü oluşturan çeşitli değerler vardır. Bu değerler, o kentin yaşama biçimini, hikâyesini, tarihini adeta bir özgeçmişini oluşturur. Bu anlamda, o toplumun adetleri, müziği, folkloru, yemekleri, giyimi, görgü kuralları gibi çeşitli değerleri kentin üyeleri tarafından birlikte yaşanan kültürü hakkında somut veriler sunmaktadır.

Tablo-7: Katılımcıların Evinde Mahalli Yemeklerin Hazırlanma Durumu

Evinizde mahalli yemekler ne sıklıkta hazırlanıyor?		
	F	%
Her zaman	312	29,0
Arada Bir	557	51,8
Hiçbir zaman	207	19,2
Toplam	1076	100,0

Kent kültürünün önemli değerlerinden biri “mahalli yemekler”, diğer bir ifade ile yemek kültürüdür. Yemek kültürü, o kente ait yaşam biçimi, sosyal ve kültürel dokusu, iklimi vb. birçok konuya ilişkin ipucu vermektedir. Elazığ, yemek kültürü bakımından oldukça zengindir. Türk mutfak kültürünün önemli izlerini taşıyan Elazığ mutfağında 150 dolayında yemek çeşidi olduğuna (Elazığ Valiliği) ilişkin bilgiler bulunmaktadır.

Tabloda da görüldüğü üzere katılımcıların %29'u evlerinde mahalli yemeklerin her zaman piştiğini ifade etmektedirler. Modernleşmeyle beraber her alanda olduğu gibi yemek konusunda da ulusal hatta uluslararası ölçekte bir türdeşleşme eğilimi olduğu bilinmektedir. Buna rağmen yine de mahalli yemeklerin düzenli olarak evlerde pişirilmekte olması önem taşımaktadır. Katılımcıların %51.8'i ise “arada bir” de olsa evlerinde mahalli yemekleri piştiklerini ifade etmişlerdir. Hiç pişirilmez diyenleri miktarı sadece yüzde 20 civarındadır.

Tablo-8: Katılımcıların En Çok Sevdiği Mahalli Yemek

En çok sevdiğiniz mahalli yemek nedir?		
	F	%
İçli Köfte	270	33,8
Harput Köfte	243	30,4
Sırın	70	8,8
Gömme	39	4,9
Biber Kebabı	15	1,9
Patıla	15	1,9
Dolma	14	1,8
Kelledoş	14	1,8
Şekerli Ekmek	12	1,5
Diğer	107	13,2
Toplam	799	100,0

Elazığ mutfağında çok farklı yemek çeşitleri bulunmakla birlikte katılımcılara açık uçlu olarak sorulan “En çok sevdiğiniz mahalli yemek nedir?” sorusunda dokuz yemek türü öne çıkmıştır. Bunlardan, “içli köfte” ve “Harput köfte” katılımcıların %64’ü tarafından ifade edilirken, diğerleri ile çeşitli oranlarda belirtilmiştir. Bu anlamda, Elazığ yemek kültürü içerisinde iki yemeğin öne çıktığını ve muhtemelen çoğunlukla bu yemeklerin yaygın olarak evlerde pişirildiğini söyleyebiliriz.

Tablo-9: Katılımcıların Dinledikleri Elazığ Türküleri

Elazığ Türkülerinden Hangilerini Biliyorsunuz?		
	F	%
Mamoş	196	27,6
Harput Türküsü	171	23,6
Hüseyin Çıktım Şehir Yoluna	92	12,7
Çayda Çıra	46	6,3

Ahcik	43	5,9
Harputun Başına	34	4,6
Elazığ Uzun Çarşı	21	2,9
Leyla	14	1,9
Yüksek Minare	11	1,5
Ağladı Yar Ağladı	10	1,3
Baboş	9	1,2
Bir Of Çeksem	8	1,1
Kerpiç Kerpiç	8	1,1
Kürsü Başı	8	1,0
Al Almayı Daldan	8	1,1
Diğer	45	6,2
Toplam	724	100,0

Elazığ müzik kültürü zenginliğini tarihi Harput'tan devralmaktadır. Harput, birçok özelliğinin yanında kendine özgü zengin bir müzik kültürü de bulunan coğrafi bir bölgenin merkezinde bulunmaktadır. Karkın (2010:2) tarafından da ifade edildiği gibi Harput Müziği, gerek yapısı itibarı ile gerek icrâ biçimi ile gerekse icrâ sırasındaki kuralları ile Türk müziği içerisinde özel ve önemli bir yere sahiptir. Kış aylarında; kürsübaşları, yaz aylarında; düğünler, bağ, bahçe, kaya ve havuz başları Harput sanatçısının derdini, sevdasını ve hasretini dile getirdiği geleneksel sahneler olmuştur.

Elazığ müziğine ilişkin bilgi düzeyini öğrenmek açısından açık uçlu olarak sorulan soruda özellikle üç türkü öne çıkmıştır. Bunlar, Mamoş, Harput Türküsü ve Hüseynikten Çıktım Şehir Yoluna isimli türkülerdir. Genel olarak değerlendirildiğinden katılımcıların önemli bir bölümünün belirli düzeyde kent müziğine ilişkin bir bilgisinin ve kent mahalli müziğini dinleme eğiliminde oldukları söylenebilir. En çok dinlenen müzik türü ile ilgili olarak katılımcıların pekçok müzik türü içinde en yüksek oranda (%30) halk müziği dinlediklerini ikinci olarak yüzde 15 civarında “her tür müzik” yanıtı verdikleri görülmüştür. Bu durumda Elazığ halkının gelenek odaklı bir zevk ve bakışa sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo-10: Katılımcıların Bildikleri Elazığ Halk Oyunları

Elazığ Halk Oyunlarından Hangilerini Biliyorsunuz?	F	%
Çayda Çıra	286	56,9
Halay	52	10,3
Deliloy	41	8,2
Ağır Halay	26	5,2
Dik Halay	20	4,0
Keçike	18	3,6
Temirağa	9	1,8
Çifte Telli	9	1,6
Diğer	29	5,8
Hepsini	13	2,6
Toplam	503	100

Halk oyunları, kültürün vazgeçilmez bir parçası, yüzyıllarca süregelen zenginliğinin ve yaşam tarzının önemli bir yansımasıdır. Halk oyunları, oynandıkları toplumun duygu, düşünce, yaşam biçiminin zenginliği olarak da değerlendirilmektedir. Elazığ, kültüründe halk oyunlarının önemli bir yeri vardır. Katılımcıların bildikleri halk oyunlarında %56.9 ile “Çayda Çıra” öne çıkmıştır. Ayrıca, “Halay”, “Dik Halay”, “Ağır Halay” ve “Deliloy” gibi oyunlar da katılımcılar tarafından bilinen oyunlar olarak ifade edilmiştir. Bu soruya katılımcıların neredeyse yarısının cevap verebilmiş olması, bir yandan mahalli oyunların belli bir düzeyde kentliler tarafından bilindiğini göstermektedir. Ancak diğer yandan da katılımcıların neredeyse yarısının bu soruya cevap vermemiş olması da ilgisizlik veya bilgisizlik göstergesi olması bakımından kayda değerdir.

4.4. Bazı Modern Gündelik Hayat Aktiviteleri

Tablo-11: Katılımcıların Boş Zaman Etkinlikleri

Boş Zaman Etkinlikleri		
	F	%
Dinlenirim	300	26,7
Televizyon İzlerim	240	21,4
Ailemle ilgilenirim	109	9,7
Kahvehaneye Giderim	83	7,4
Kitap okurum	80	7,1
Spor yaparım	64	5,7
Sinemaya Giderim	39	3,5
Alışverişe çıkarım	32	2,8
Temizlik Yaparım	30	2,7
Tiyatroya Giderim	22	2,0
El işi yaparım	11	1,0
Büyüklerimi ziyaret ederim	9	,8
Diğer	105	9,3
Toplam	1124	100,0

Boş zaman etkinlikleri, modern toplumun yaşam biçimini ortaya koyan önemli göstergelerden biridir. Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte bireylerin veya grupların çalışma saatlerinde önemli derecede azalmalar görülmektedir. Bu durum insanların işten arta kalan zaman değerlendirme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Özellikle kent yaşamında önemli bir ihtiyaç haline gelen boş zaman değerlendirme konusu, bireylerin günlük zaman süresi ve bütçesinde önemli bir yer tutan ve çeşitli ihtiyaçların içinden yükselen bir eğilim olarak görülmektedir (Kurar ve Baltacı, 2014:42). Boş zaman artan teknolojinin, karmaşıklaşan kentsel işbölümünün bir fonksiyonudur ve kapitalist ekonomik mantığın bireylerden bir tüketici olarak talebinin yansımasıdır. Boş zaman bu bağlamda oluşan, özellikle kültürel hayatın bireylerin günlük aktivitelerine yansıyan planlamasıdır. Bu anlamda boş zaman tüketici toplumunda emeğin yerine tüketici olarak konumlanışın zamana yansımasıdır.

Elazığ ilinde yaşayan katılımcıların boş zaman değerlendirme biçimlerine baktığımızda ilk sırada “dinlenirim” diye kültürel bir forma dönüşmemiş işten kalan ve de yine işten dolayı dinlenmeye ayrılan zaman olarak boş zaman tanımı karşımıza çıkmaktadır. İkinci sırada modern ancak ev ile sınırlı bir etkinlik olarak “televizyon izlemek” karşımıza çıkmaktadır. Üçüncü sıradaki “ailemle ilgilenirim” seçeneğiyle bireyselleşmemiş, topluma vurgu yapan bir tutum ve algıyı görmekteyiz. Modern ve bireyselleşmiş öteki boş zaman etkinliklerini yüzdeler olarak düşük oranlarda görmekteyiz.

Televizyon izlemek günümüz modern toplumlarının en önemli sosyalleşme ajanlarından birini temsil etmektedir. Televizyon aracılığıyla bireyler bilgilenmekte, modern hayatın kültürünü takip etmekte ve boş zaman etkinliklerinin en önemli biçimlerinden birini gerçekleştirmektedirler. Çalışmamızda da televizyon izlemek boş zaman etkinliklerinin ikinci sırasına yerleşmiş gözükmektedir.

Tablo-12: Katılımcıların Televizyon İzleme Alışkanlıkları

	F	%
Bir saatten az	271	24,2
1-3 Saat	497	44,5
3-5 Saat	262	23,4
5- 8 Saat	64	5,7
8 Saatten fazla	24	2,1
Total	1118	100,0

Kitle iletişim araçları ve televizyonun modern bir iletişim aracı olarak, modern toplumun kodlarına uygun bir süreci beslediği ve temelde bireyselci bir kültür ürettiği kabul edilmektedir. Tabloya bakıldığında, katılımcıların yarıya yakınının günde 1-3 saat süreyle, çeyreğine yakınının ise, 3-5 saat aralığı gibi oldukça uzun sayılabilecek bir süre televizyon izledikleri görülmektedir. Yine önemli bir yüzde olarak dörtte birine yakın bir oranın çok az miktarda televizyon izledikleri görülmektedir. Ama sonuçta katılımcıların önemli bir çoğunluğunun, günün önemli bir zaman dilimini televizyon karşısında geçirdikleri anlaşılmaktadır.

Tüketim modern toplumların, özellikle modern kentlerin ayırıcı bir vasfı haline gelmiştir. Kent kuramları ile ilgili tartışmalarda kent ve tüketim süreci arasında yoğun ve artan bir ilişkisellik söylemi hakimdir. Öyle ki, son dönem kent kuramcıları içinde Manuel Castells kenti tüketim ilişkilerinin başat olduğu (Bal,2011:221) kolektif bir tüketim alanı (Çınar,2013:189) olarak kavramsallaştırmıştır.

Tablo-13: Katılımcıların Gıda Alışveriş Yaptığı Mekânlar

	Frequency	ValidPercent
Pazar	165	14,5
Bakkal/Manav	173	15,3
Market/AVM	554	48,8
Neresi denk gelirse	243	21,4
Total	1135	100,0

Çalışma alanımız için konunun küçük bir görünümünü dikkate aldığımızda bazı göstergeler karşımıza çıkmaktadır. Sadece gıda ürünlerinin tüketimi üzerinden katılımcılarımıza alışveriş yaptıkları yerlerin nereler olduğunu sorduğumuzda ilk olarak göze çarptığı üzere, yarıya yakın oranda market/AVM cevabını vermişlerdir. Alışveriş merkezleri büyük şehirlerde başta olmak üzere Elazığ'da da oldukça yaygınlaşan bir tüketim mekânıdır. Bilindiği gibi alışveriş merkezleri, sadece tüketim değil boş zaman ve sosyal aktivite açısından da tüketim toplumunun en temel göstergelerinden biridir. Tablo verilerinin gösterdiği üzere, toplumun yarısı tüketici kültürün mekânları olarak marketleri ve AVM'lerde alışveriş yapmayı tercih etmektedirler. Katılımcıların beşte biri bu konuda herhangi bir spesifik tercihte bulunmamaktadırlar. Buna karşılık yüzde 15'i geleneksel tüketim kalıplarına dayalı olarak alışverişlerini gerçekleştirmektedirler.

Tüketim modern kentlerin artık ayırıcı bir özelliği olmuştur. Ancak modern tüketimi de ayırıcı kılan, onun kültürel, dahası simgesel kullanımınıdır. Bu açıdan "marka" önemli bir simgesel göstergedir ve marka tüketimi, tüketimin kültürel kullanımının göstergesidir.

Tablo-14: Katılımcıların Markaya Dikkat Etme Durumları

Alışverişlerde Markaya Dikkat Etme		
	F	%
Evet, her zaman	324	29,3
Bazen	578	52,3
Hayır, Hiçbir zaman	204	18,4
Toplam	1106	100,0

Elde edilen bulgular çerçevesinde, katılımcıların yüzde 29.3'ü alışverişte markaya “her zaman” dikkat ettiğini ifade ederken, yüzde 52.3'ü ise “bazen” dikkat ettiğini belirtmiştir. Toplam oran yüzde seksene yakındır. Alışverişlerinde markayı hiç hesaba katmayanların yüzde 18.4 oranında olduğu görülmektedir.

Cinsiyet ile marka tercihi arasında bir farklılık bulunmazken, yaş grupları ile marka tercihi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Gençler, moda takip etme ve imaj oluşturma güdüsü dolayısıyla diğer yaş gruplarına göre markaya daha fazla dikkat etmektedir. Alışverişlerde en fazla markaya dikkat eden genç ve genç orta yaş grubu olarak ifade edilen 18-35 yaş grubu olarak belirlendi. 36-45 yaş grubunun markaya bazen (yüzde 58) dikkat ettiği belirlenirken, yaş ilerledikçe marka dikkat etme düzeyinin de düştüğü tespit edildi.

Tablo-15: Katılımcıların Marka Aradığı Ürün Grupları

Günlük Hayatta Kullanılan Ürünlerden Marka Arananlar		
	F	%
Giyim-Ayakkabı	441	39,6
Yiyecek-İçecek	260	23,3
Beyaz Eşya	136	12,2
Ev Eşyası	23	2,1

Mobilya	28	2,5
Otomotiv	35	3,1
Cep Telefonu	47	4,2
Elektronik	80	7,2
Gözlük-Saat-Aksesuar	18	1,6
Diğer	47	4,2
Toplam	1115	100,0

Tüketiciler en fazla giyim-ayakkabı alışverişlerinde marka dikkat ederken, daha sonra sırasıyla yiyecek-içecek, beyaz eşya, elektronik ve cep telefonunda markaya dikkat etmektedirler. Tüketicilerin cinsiyeti ile marka tercih ettiği ürünler arasında anlamlı bir ilişki vardır. Alışverişlerde kadınlar daha fazla giyim-ayakkabı, yiyecek-içecek, beyaz eşya ve ev eşyasında markaya dikkat ederken, erkekler ise giyim-ayakkabı, yiyecek-içecek, beyaz eşya yanında elektronik, otomotiv ve cep telefonunda markaya dikkat etmektedir.

Elazığ gelenekselliğinin varlığını sürdürdüğü bir kent olmasına rağmen, modernliğin yansımaları da görülmektedir. Bu çerçevede, küreselleşmenin bir sonucu olarak tüketim toplumunun önemli göstergelerinden biri olan marka tüketiminin bir Anadolu kenti olan Elazığ'da da tüketicilerin satın alma davranışında önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir.

SONUÇ

İnsanlık on binlerce yıl boyunca tarıma dayalı ilişkilerin egemen olduğu kır yoğunluklu toplumlar olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Modern toplumların doğuşu doğanın kontrol edilmesine dayalı düşüncenin gelişimiyle birlikte başlamıştır. Özellikle sanayi devriminden sonra bu ideal büyük ölçüde realize olmuş, sanayinin belirlediği doğadan bağımsız üretim düzeni, emeğin, sermayenin, üretimin yoğunlaştığı yeni ve yine yoğunlaşmış mekânlar olarak modern kentleri doğurmuştur. Modern kentler, modern toplumsal ideallerin somutlaşmış sonuçları olarak doğmuş ve aynı zamanda modern toplumun, toplumsal kurumların ve ilişkilerin hayat kaynağı olarak varlık göstermişlerdir.

Modern toplum ve modern kent bilimin, rasyonel örgütlemenin, tekniğin ve sermayenin kentidir. Modern kent, bu dinamiklerin merkeziliği etrafında mekânsal bir yoğunlaşma olarak doğmuştur. Aynı şekilde modern kent, zaman içinde yine rasyonel örgütlenme, işbölümü, üretim/sermaye düzeni,

para ekonomisi, karmaşık mekânsal örgütlenme gibi somut güçler aracılığıyla bireysel psikolojiler ve bireylerin karşılıklı ilişkileri üzerinde gayrı-şahsi süreçler olarak baskı kurmuştur. Beşeri ilişkiler bu yapısal koşullar altında dışsal olarak yapılanmıştır. Böylece modern kent ve onun ürettiği koşullar ile bu koşullara bağımlı insan unsuru arasında asimetrik bir ilişki, yapısal bir uyumsuzluk ortaya çıkmıştır.

Topluluk dinamiğinin yok olduğu modern kentin egemen ilişki biçimi, bireyselci yönelimlerdir. İnsanların yoğunlaştığı, işbölümünün daha da belirginleştiği, ancak amaçların bireyselleştiği bir düzen ortaya çıkmıştır. Modernlik bir yalnızlaşma süreci doğurmuştur. Bu düzen onbinlerce yıl devam etmiş olan geleneksel düzenle tam bir karşıtlık oluşturur. O yüzden modern olanın kazanımları ve kayıpları hep geleneksel olana kıyasla tanımlanır olmuştur. Modern süreçler maddi alanda büyük bir ilerlemeyi mümkün kılarken, beşeri alan, geleneksel topluma kıyasla yeterli doyumu karşılayamamıştır. Bu boşluk modern bireyi anlam ve kimlik arayışına sevk etmiştir. Birlikte yaşamının alanı olarak modern kent insanı, çoğunlukla maddi kültür biçiminde de olsa, içinde cemaatsel biradalıkların da yer aldığı kültüre ve aidiyet bağlarına ihtiyaç duymuş ve üretmiştir.

Bizim gibi geç modernleşen toplumlarda bir yandan geleneksel bağ ve değerler etkisini sürdürürken diğer yandan da modern süreçler toplumu etkilemektedir. Bu durumda her iki süreç karşı karşıya gelmekte, bazen birbirini dışlayarak bazen de bütünleşerek varlığını sürdürmektedir. Özellikle araştırma sahamız olan Elazığ güçlü bir tarihsel mirasa sahiptir ve aynı nedenle hem modernleşmeye ve değişime adapte olma potansiyeline hem de kendi geleneksel/tarihsel değerlerini koruma güdüsüne açıktır. Aşağıda, araştırma bulgularından hareketle, geleneksel ve modern değerler ve pratikler bağlamında Elazığ'da kentlilik bilinci, kent kültürü ve kentsel yaşam biçimine dair sonuçlar özetlenecektir.

Elazığ eğitim düzeyi yüksek bir kenttir. Modern bir aile yapısı egemendir, buna karşılık aile güçlü geleneksel bağlara sahiptir. Kendini bu şehre ait hissetme, şehrin bir parçası olarak görme eğilimlerinin yüksek olduğu, çoğunlukla iyisi ve kötüsü olarak her şeyiyle sevildiği ve bağlı hissedildiği, kendini Elazıglı hisseden, Elazığ'ı seven insanların da bu kentli sayıldığı bir perspektife dayalı bir Elazıglılık tanımlaması ve kimlik algısı oluşturulduğu

görülmektedir. Yine Elazığlı olmak kültürlü olmak gibi yüksek bir değerle özdeşleştirilmiştir. Ancak genç nesillerde bu sevgi ve bağlılık duygusunun zayıfladığı, kentin muhtemelen modern beklentileri karşılama yetersiz kaldığı veya modernleşmeyle birlikte yükselen bireyselci yönelimlerin “bu kentli olma” özelinde, aidiyet duygularını azalttığı sonucu çıkarılabilir.

Kentin yerel değerlerini bilme ve onlara bağlılık, kentin geçmişten beri gelen kültürünün bir taşıyıcısı olma misyonunu da beraber taşımaktadır. Mahalli yemekler özelinde sorulan soruya, önemli bir oranda, “düzenli” ya da “zaman zaman” cevabıyla, kentin yemek kültürünü yaşatan bir tutumun devam ettiği anlaşılmıştır. Yine geleneksel mahalli müziğe ve oyun havalarına karşı önemli bir bilgi düzeyinin olduğu, genel olarak ise, halk müziğinin daha çok beğenildiği, dolayısıyla geleneksel müzik zevkinin daha yaygın olduğu anlaşılmıştır.

Kente duygusal bağlılığın ve belirgin geleneksel/mahalli kültürel değerlere olan aktif bağlılığın yanında, modernleşme süreçlerinin de yapısal olarak şekillendirdiği Elazığ’da ileri modern kültürel yaşam formlarının ne ölçüde yaşandığı ve benimsendiği de kentin halihazırdaki yapısal özelliklerinin tanınması bakımından önemlidir.

Öncelikle zamanın modern kültüre özgü kullanımının göstergesi olarak boş zaman kavramı üzerinden bakıldığında görülmüştür ki, zamanın kültürel kullanımı olarak boş zaman yeterince kristalize olmamıştır. Boş zaman başta işe atıfla bir dinlenme zamanı veya daha pasif olarak televizyon başında geçen bir zaman veya aileye ayrılan geleneksel içerikle doldurulmuş bir değerlendirme süreci olarak algılanmaktadır. Bu bağlamda kentte, modern dahası postmodern koşulların kültürel bir yaşama biçimi olarak belirginleşmesi yeterince gelişmemiştir.

Modern bir kitle iletişim ve eğlence aracı olarak televizyon izlemeye kaşı ortalama bir ilgi görünmekteyken, alışveriş kültüründe modern tüketim kalıplarının uygulanması yönünde bariz bir değişim izlenmektedir. Tüketimin modern tüketici kültürün simgesel kodlarına uygun kullanılışı bakımından izlendiğinde marka takibi özelinde belirgin bir eğilimin olduğu görülmüştür. İnsanlar alışverişlerinde markayı çoğunlukla bir kriter olarak almaktadırlar. Bu konuda genç tüketicileri ayırıştırıcı bir eğilimin belirmiş olduğu da görülmüştür. İmaj tüketimini sembolize eden marka tüketimi konusundaki baskın eğilimleri, yine aynı gençlerin kentlilik bilinci, geleneksel kentlilik değerleriyle

bütünleşme ve kente aidiyet duygularının bariz zayıflığı ile birlikte göz önünde bulundurulduğunda, zayıflayan aidiyet bağlarının yükselen modern bireyselci tutumla bağlantılı olarak zayıfladığını ve de zaman içinde zayıflama eğilimine maruz kalacağını söylemek mümkün olacaktır.

Geleneksel bir toplumun ve kentin sonradan modernleştiği koşullar altında ele aldığımız Elazığ'ın kentsel incelenmesinden edinilen daha genel sonuç üzerinde şu değerlendirmeler yapılabilir: Öncelikle, geleneksel aidiyet bağlarının modern zamanlara taşındığı ve onun modern formda kentsel bir bilince evrildiği söylenebilir. Modern gelişmelere karşın geleneksel/mahalli mirasa büyük oranda saygı duyulduğu ve sahip çıkıldığı anlaşılmaktadır. Son olarak modern kültürel görünümünün ve yaşam biçimlerinin görünür hale geldiği ancak ileri bir düzeye ulaşmadığı görülmektedir. Fakat en son olarak; gençlerin geleneksel kent kültürüne ve kimliğine karşı, modern kültürel gelişmeler etrafında mesafe açtıkları ve bu yönde bir değişimin seyretme eğilimine girdiği anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA:

ALTINTAŞ, Osman & ELİRİ, İsa (2012), Birey Toplum İlişkisinde Kent Kültürü, Kamusal Alan Ve Onda Şekillenen Sanat Olgusu, İdil Dergisi, Cilt:1, Sayı:5, 61-74.

ALVER, Köksal (2013), Mahalle, Hece Yayınları, Ankara.

ARSLANTAS, Halis Adnan (2008), Sosyal Değişme Kentleşme ve Kentleşmenin Dinin Üzerinde Etkiler, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 13, Sayı2, 171-196.

BAŞARAN, İsmail (2008), Kent ve Yerel Yönetim, Okutan Yayınları, İstanbul.

BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI (2009), Kentleşme Şurası-Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu Raporu, Ankara.

BAUMAN, Zygmunt (2012), Akışkan Aşk, Versus Yayınları, İstanbul.

BAUMAN, Zygmunt (2011), Bireyselleşmiş Toplum, Çev. Yavuz Alogan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

BERBEROĞLU, Berch (2009), Klasik ve Çağdaş Sosyal Teoriye Giriş, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

BENNETT, Andy (2013),Kültür ve Gündelik Hayat, Phoenix Yayınları, İstanbul.

BİROL, Gaye (2008), “Kentlilik Bilinci ve Balıkesir’den Yarım Asırlık Bir Örnek:Yeni Çarşı Deneyimi”, Ege Mimarlık Dergisi, sayı:65, 2008/2, 28-31.

CAN, Aynur (2013), Değişim ve Kimlik Bağlamında İstanbul’dan Özgün Bir Mekânsal Kesit: Rumelihisarı, Sosyoloji Dergisi, 2013/1, 3. Dizi, 26. Sayı, 77-102.

ÇELİK, Celaleddin (2013), Geleneksel Şehir Dindarlığından Modern Kent Dindarlığına, Hikmetevi Yayınları, İstanbul.

ÇETİN, Ensar (2013), Gündelik Hayat Sosyolojisi, Rağbet Yayınları, İstanbul.

ÇETİN, Halis (2003), Modernleşme ve Türkiye’de Modernleştirme Krizleri, Siyasal Kitabevi, Ankara.

ÇINAR, Aliye (2013),Modernizm, Kent ve Toplum,Emin Yayınları, Bursa.

ERCOŞKUN, Özge Y.,Öcalır- Akunal, Ebru V., Yenigül, S. Bahar., & Alkan, Leyla. (2016), "Kentlilik Bilincini Oluşturan Göstergeler ve Kentlilik Bilincini Geliştirme Yolları". PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, 11, 4-23.

GİDDENS, Anthony (2014),Modernite ve Bireysel Kimlik, Say Yayınları, İstanbul.

GÜLTEKİN, Metin (2004), Tüketim Kültürünün Yeni Yüzü: Elazığ Örneği (Yayınlanmamış Doktora tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı. Elazığ.

KARKIN, Metin A. (2010), Harput Müzik Kültürü, Sanat Dergisi, 17, 1-6.

KAYA, Yaşar ve TATAR, Taner (2008), Gelenekten Modernliğe Kalıplaşan Yenilik, Doğu Kütüphanesi, İstanbul.

Gelenekselden Moderniteye Değişen Kentsel Yaşam ve Kent Kültürü: Elazığ Örneği

KBB (2006), Konya'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul.

KELEŞ, Ruşen (2005), Kent ve Kültür Üzerine, Mülkiye Dergisi, Cilt: 29 Sayı:246, 9-18.

KIRAY, Mübeccel (1982), “Modern Şehirlerin Gelişmesi ve Türkiye’ye Has Bazı Eğilimler”, Toplumbilim Yazıları, (Gazi Üniversitesi İİBF Yayın No: 7), Ankara. 265-273.

KURAR, İhsan & BALTACI, Furkan (2014), Halkın Boş Zaman Değerlendirme Alışkanlıkları, Alanya Örneği, International Journal of Science Culture and Sport, 2, 39-52.

KURT, Nihat (2011), “Kent Hizmetlerinin Geleceğinde Kentsel Sorumluluklar ve Kent Kültürünün Geliştirilmesi Stratejileri”. ÇOMÜ Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim Bilimleri Dergisi. 9 (2). 261-278.

MUTLU, Ahmet (2011), Metropol Kent Samsun’da Kentlilik Bilinci, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı Projesi, Samsun.

NİEDZVİECKİ, Hal (2010), Dikizleme Günlüğü, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

ORÇAN, Mustafa (2004), Osmanlı’dan Günümüze Modern Türk Tüketim Kültürü, Kadim Yayınları, Ankara.

ÖZYURT, Cevat (2007), “Yirminci Yüzyıl Sosyolojisinde Kentsel Yaşam”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:10, Sayı:18, 111-126.

SAFİ, İsmail (2007), Türkiye’de Muhafazakâr Siyaset ve Yeni Arayışlar, Lotus Yayınları, Ankara.

SAUNDARS, Peter (2013), Sosyal Teori / Kentsel sosyoloji, Çev. Songül Doğru Getir, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul.

SENNET, Richard (2008), Karakter Aşınması: Yeni Kapitalizmde İşin Kişilik Üzerindeki Etkisi, Çev. Barış Yıldırım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

SENNET, Richard (2010), Kamusal İnsanın Çöküşü, Çev. Serpil Durak, Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

SİMMELE, Georg (1996), “Metropol ve Zihinsel Yaşam”, Cogito, Yapı Kredi Yayınları, Sayı:8, 81-89

SOĞUKKUYU, Bahar & TUNÇ, Arif Ziya (2013), Kent Kültürüne Ve Toplumsal Yapıya Bağlı Olarak Kentte Tipografinin Kullanımı (İzmir Ve Milano Örnekleri), SDÜ Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi Sayı:12, 153-172.

TALU, Nilüfer (2010), “Modernlik Söylemi: Endişeli Bakışlarda Modern Birey”, mETUJFa (ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi) Cilt:27, Sayı:2, 141-171.

VON DER LOO, Hans & REIJENW. Van (2006), Modernleşmenin Paradoksları, İnsan Yayınları, İstanbul.

ZIJDERVELD, Anton C. (2013), Kültür Sosyolojisi, Açılım Kitap, İstanbul.